

Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Değer ve Değerler Eğitime İlişkin Görüşleri*

Views of Students about Value and Values Education within the Scope of Social Studies Course

Bayram TAY¹, Fatma Zehra DURMAZ², Müge ŞANAL³

¹Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Kırşehir/TÜRKİYE, bayramtay@gmail.com

²Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Kırşehir/TÜRKİYE, fzehradurmaz@gmail.com

³Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Kırşehir/TÜRKİYE, mugesanal@gmail.com

ÖZ

Bu çalışma sosyal bilgiler dersi kapsamında 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşlerini betimlenme amacıyla. Bu amaç doğrultusunda toplam 297 öğrencinin görüşü alınmış ve elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgulara göre; öğrenciler, 18 farklı değer ile değeri tanımlamışlardır. Sevgi, saygı, aile, dostluk, para ve çalışkanlık en çok kullanılan değerler olurken, estetik, güvenilirlik, kültürel miras ve inanç en az kullanılan değerler olmuştur. Sosyal bilgiler dersinde 28 adet değer kazandırılması gerektiğini belirten öğrenciler bu değerlerin 22 farklı kategoride yer alan öğretim yolları ile öğretilebileceğini ifade etmişlerdir. Değer ifadesinden anladıklarını 23 farklı değer resmini çizerek anlatmışlardır. Öğrencilerinin değerleri betimlemede, resim ve yazı ile betimleri arasında benzerlik ve farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, Değerler, Değerler eğitimi.

ABSTRACT

This study aims to depict views of 4, 5, 6, and 7. class students about value and values education within the scope of social studies. Views of 297 students were obtained for this aim and data obtained were analyzed with content analysis. According to the findings; students defined value with 18 different values. While affection, respect, family, friendship, money and diligence were the most common values; aesthetic, reliability, cultural heritage and belief were the values which

*Bu çalışmanın bir bölümü 22-23 Kasım 2012'de düzenlenen III. Ulusal İlköğretim Bölümleri Öğrenci Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

are used least. Students who stated that 28 values should be taught in the course of social studies said that these values can be taught through field teaching methods in 22 different categories. They depicted the thing they understand from the statement of value by drawing pictures of 23 different values. It was determined that there are similarities and differences between students' depiction with picture and writing.

Keywords: Social studies, Values, Values education.

GİRİŞ

Eğitimin genel amacı yetişmekte olan çocukların ve gençlerin topluma sağlıklı ve verimli bir şekilde uyum sağlamalarına yardım etmektir. Bu uyumun gerçekleşmesi için bireylerin yetenekleri eğitim yolu ile en son sınırına kadar geliştirilir ve insan davranışları eğitim amaçları doğrultusunda değiştirilir. Eğitim, bireylere bilgi ve beceri kazandırmanın ötesinde, toplumun yaşamasını, kalkınmasını ve devam etmesini sağlayacak nitelikte değer üretmek, var olan değerlerin dağılmasını önlemek, yeni ve eski değerleri bağdaştırmak sorumluluğu taşır (Akdağ ve Taşkaya, 2011: 295). Bu açıdan bakıldığında eğitimin bireylere yaşadığı toplumun değerlerini aktarma ve bireylerin topluma uyum sağlamalarına yardımcı olma görevi vardır. Eğitim bu görevi yerine getirme işini farklı eğitim programları ile yapmaktadır. Eğitim programları incelendiğinde değerler eğitiminin başta sosyal bilgiler olmak üzere birçok dersin (Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji, Türkçe vb.) kapsamına girdiği görülmektedir. NCSS'e (1993) göre sosyal bilgiler, yurttaşlık ile ilgili yeterlilikleri desteklemek için sosyal ve beşeri bilimlerden entegre edilmiş bir çalışma alanıdır. Okul programı kapsamında sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi bilimlerden ve bununla birlikte beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden uygun içerikleri alarak bunları sistematik bir çalışma taslağının koordinasyonunu sağlar. Sosyal bilgilerin ana amacı genç insanların, birbirine bağlı bir dünyada farklı kültürlere sahip demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararı için bilgili ve mantıklı kararlar almalarına yardımcı olmaktır. Tanımdan hareketle sosyal bilgiler eğitiminden geçen bireylerin farklı kültürlere sahip olması ve bunu kamu yararına kullanabilmesi öngörülmektedir. Farklı kültürlere sahip olmanın öncüllerinden biri değerlerle donanmış olmayı ifade etmektedir. Bu bağlamda

ülkemizde 2005 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında değerler önemli bir boyutu oluşturmaktadır. Programda 4.-5. sınıflarda adil olmak, aile birliğine önem vermek, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik doğrudan verilecek değerler olarak belirlenirken, 6.-7. sınıflarda ise, bilimsellik, doğal çevreye duyarlılık, sorumluluk, yardımseverlik, kültürel mirasa duyarlılık, hak ve özgürlüklere saygı, çalışkanlık, farklılıklara saygı, vatanseverlik, estetik, dürüstlük, bilimsellik, dayanışma, adil olma ve barış doğrudan verilecek değerler olarak belirlenmiştir (MEB, 2005a; MEB, 2005b).

Sosyal bilimciler değerlerin insan davranışlarını açıklamada temel bir öneme sahip olduğunu ifade etmektedir (Dilmaç ve Ekşi, 2007). Schwartz (1992) ve Schwartz ve Bilsky (1987, 1990), değerlerin kavramsal tanımının literatürde yaygın olarak uzlaşılan beş özelliği olduğunu ve bunların aşağıdaki gibi olduğunu belirtmektedirler:

Değer (1) inançtır, (2) arzu edilen son durumlar ya da davranış şekilleri ile ilgilidir, (3) özel durumların üzerindedir, (4) davranışların, insanların ve olayların değerlendirmesinde ve ya seçilmesinde rehberlik eder ve (5) değer önceliklerinin bir sistem oluşturması diğer değerlerin göreceli önemine göre sıralanır (akt. Schwartz, 1994). Kıncal ise (2002) değerleri bir kültüre mensup üyelerin, istenilen veya istenilmeyenin, iyi veya kötünün, güzel veya çirkinin ne olduğunu belirlemeye yönelik olarak kullandıkları standartlar şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımda değerlerin bir kültüre mensup üyeler ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Değerler eğitimi ile ilgili alanyazında, araştırma konularının değerlerin betimlenmesi, sınıflandırılması (belirginleştirilmesi), bireylere nasıl ve kimler tarafından öğretileceği, uygulanan programların etkililiği, değerleri öğretenlerin ve ya öğretecek olanların bu sürece ilişkin görüş ve deneyimleri ile görevleri şeklinde olduğu görülmektedir (Baydar, 2009; Bektaş, 2012; Can, 2008; Çengelci, 2010; Demirhan İşcan, 2007; Dilmaç, 1999; Dilmaç, 2007; Dilmaç ve Ekşi, 2007; Doğanay ve Sarı, 2004; Güney Gedik, 2010; Halstead ve Taylor, 1996; Haydon, 1998; Husu ve Tirri, 2007; Oğuz, 2012; Silcock ve

Duncan, 2001; Tay, 2009; Veugelers ve Kat 2003; Wilson, 2000). Değerlerin öğretilceği öğrencilerin değer ve değerler eğitimi ile ilgili düşünceleri, değerler eğitiminde üzerinde durulması gereken konulardan biri olarak düşünülmektedir. Nitekim değerler eğitimi ile ilgili çalışmaların hemen hepsinin açık ya da örtük amacı, değerlerin öğretilceği gruba, hangi değerlerin, nasıl ve en iyi şekilde öğretilceğini ortaya çıkarmaktır. Bundan dolayı bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler dersi kapsamında 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin değer ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri betimlenmektir. Bu amaca ulaşmak için şu sorulara yanıt aranmıştır:

Sosyal bilgiler dersi kapsamında;

- a) 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin görüşlerine göre değer nedir?
- b) 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin görüşlerine göre sosyal bilgiler dersinde öğrencilere hangi değerler kazandırılmalıdır?
- c) 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin görüşlerine göre sosyal bilgiler dersinde öğrencilere değerler nasıl kazandırılmalıdır?
- d) 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri değeri nasıl resmetmiştir?

YÖNTEM

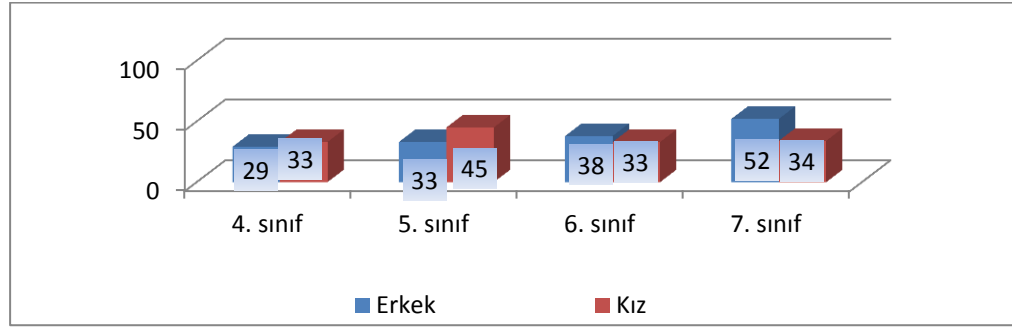
Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Betimsel yöntemde geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle tam ve dikkatli bir şekilde betimleme söz konusudur. Bu nedenle ele alınan bir durumu herhangi bir şekilde değiştirme ve etkileme çabası gösterilmez (Wiersma ve Jurs, 2005; Karasar, 2007). Araştırmada veriler dört adet açık uçlu sorudan oluşan veri toplama formu ile toplandığından içerik analizi tekniği işe koşulmuştur. Bu bağlamda araştırma betimsel bir durum saptaması niteliğindedir.

Verilerin Kaynağı

Bu araştırmada, Kırşehir ili Mucur ilçesindeki bir okulun 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinden veriler toplanmıştır. Araştırma sürecine toplam 297 öğrenci dâhil edilmiştir. Araştırmada kolay ulaşılabilir örneklem tekniğinden faydalanılmıştır. Bu örneklem tekniğinde amaç, uygun ve gönüllü olan katılımcıları araştırmaya dâhil etmektir (Creswell, 2005). Bu doğrultuda çalışma, araştırmacılardan birinin yaşam alanından ve izin alma ve uygulama yapmada sorun yaşanılmayacak bir okulun öğrencileri ile yürütülmüştür. Araştırma verilerinin kaynağını oluşturan öğrencilerin sınıf ve cinsiyete göre demografik özellikleri Grafik 1’de verilmiştir.

Grafik 1. Araştırma Verilerinin Kaynağını İlişkin Demografik Veriler

Araştırmada Süreç

Araştırmada sosyal bilgiler dersi kapsamındaki değerler incelenmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin değer ve değerler eğitimi ile ilgili görüşleri içerik analizi kullanılarak tespit edilmiştir. Araştırma içerik analizi yapılırken bu analiz türünün aşamaları dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada izlenen adımlar aşağıda sıralanmıştır.

İlk aşamada araştırmanın hedefleri belirlenmiştir. İkinci aşamada veri toplama aracı geliştirilmiş, çalışma grubu oluşturulmuş ve veriler toplanmıştır. Araştırmada dört açık uçlu sorudan oluşan veri toplama aracı kullanılmıştır. Veri toplama aracında yer alan sorular Ahi Evran (2), Atatürk, Kırıkkale (2), Mersin, Muğla Sıtkı Koçman Üniversite’lerinden toplam 7 öğretim üyesine “uygun”, “düzeltip kullanılabilir”, “uygun değil” şeklinde görüş ve değerlendirmelerine sunulmuştur. Uzmanların yaptığı

değerlendirmeler kendi kategorileriyle karşılaştırılmış ve karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek soruların güvenilirliği Miles ve Huberman'ın (1994) formülü ($\text{Güvenirlik} = \frac{\text{görüş birliği}}{\text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı}}$) kullanılarak 0,79 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu uyum katsayısı soruların değerlendirmeciler tarafından yüksek güvenilirlikte kullanılabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte uzman görüşleri doğrultusunda sorular ifade bakımından da düzeltilerek son hali verilmiştir. Veri toplama aracındaki sorular aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

1. 'Değer' ifadesinden anladıklarınızı yazınız.
2. Sosyal bilgiler dersinde size hangi değerler kazandırılmalıdır?
3. Sosyal bilgiler dersinde size değerler nasıl kazandırılmalıdır (öğretilmelidir)?
4. 'Değer' ifadesinden anladıklarınızı resimle anlatınız.

Bu yolla oluşturulan veri toplama aracı, araştırmanın veri kaynağına gerekli izinler alındıktan sonra uygulanmıştır. Uygulama araştırmacılarından sınıf öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören üç öğrenci tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar uygulama yaptıkları sınıflarda öğrencilere araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgi vermiş, toplanan verilerin kişisel olarak onları değerlendirme amacıyla olmadığını belirtmiş ve böylece öğrencilerin güdülenmesini ve sorulara samimi cevaplar vermelerini sağlamışlardır.

Üçüncü aşamada kategoriler belirlenmiştir. Kategorileri belirlemede, belli bir alanda var olan bir kategori sistemini alarak kayıt birimlerini buna göre gruplandırma yani kapalı yaklaşım tercih edilmiştir (Bilgin, 2006). Bu bağlamda alan yazın taranarak veri toplama aracında yer alan ilk iki soru için temelini Spranger'ın (1928) oluşturduğu ve Güngör (1998) tarafından bir boyut eklenerek oluşturulan değer sınıflaması kullanılmıştır. Bu sınıflamaya göre değerler estetik, teorik (veya ilmi), iktisadi, sosyal, dini ve ahlaki değerler şeklinde sınıflandırılmaktadır. Veri toplama aracında yer alan üçüncü soru için Superka, Ahrens ve Hedstrom (1976) tarafından oluşturulan beş değer yaklaşımı (değer telkini, değer analizi, ahlaki muhakeme, eylem öğrenme ve değer açıklama) temele alınmış ve bu yaklaşımlara son yıllarda Lickona (1988), Ryan ve

Bohlin (1999), Narvaez ve Lapsley (2008) ve Akbaş (2006) tarafından ifade edilen gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımı eklenmiştir. Üçüncü sorunun analizinde bu sınıflama kullanılmıştır. Oluşturulan bu sınıflamalar yoluyla veri toplama aracındaki verileri anlama ve veriyi analiz etme aşamasına geçilmiş yani bu aşamayı verilerin frekanslarının nicel olarak belirlenmesi oluşturmuştur. Bu aşamada ilk olarak her bir veri toplama aracı soru bazında tek tek incelenmiştir. Birinci ve ikinci sorularda öğrencilerin ifadeleri hangi değer boyutunda ve hangi değeri ifade ettiği belirlenmiştir. Üçüncü soruda öncelikle ifadelerin hangi değer öğretimi yaklaşımına girdiği tespit edilmiştir. Öğrenci ifadelerinden bu yaklaşımlardan herhangi birine girmeyenler ayrıca sınıflandırılmıştır. Bu yolla elde edilen veriler tablolar ve grafikler yoluyla sunulmuş ve araştırmacılar tarafından yapılan yorumları desteklemek ve öğrencilerin ifadelerini yansıtmak amacıyla veri toplama araçlarından örnek alıntılara yer verilmiştir. Bu alıntılar 60-4A-K ve 45-7C-E şeklinde veri toplama aracına verilen kodlarla sunulmuştur. Buradaki kodlamada ilk ifade veri toplama aracının ait olduğu sınıf düzeyinde incelenme sırasını, ikinci ifade incelenen veri toplama aracının ait olduğu öğrencinin hangi sınıf ve şubede olduğunu ve üçüncü ifade öğrencinin cinsiyetini göstermektedir. İçerik analizinde son aşama değerlendirme, çıkarsama ve yorumlamadır (Bilgin, 2006). Araştırmada bu eylemler sonuç, tartışma ve öneriler ile verilmeye çalışılmıştır.

BULGULAR

1. “Değer’ ifadesinden anladıklarınızı yazınız.” Sorusuna İlişkin Bulgular

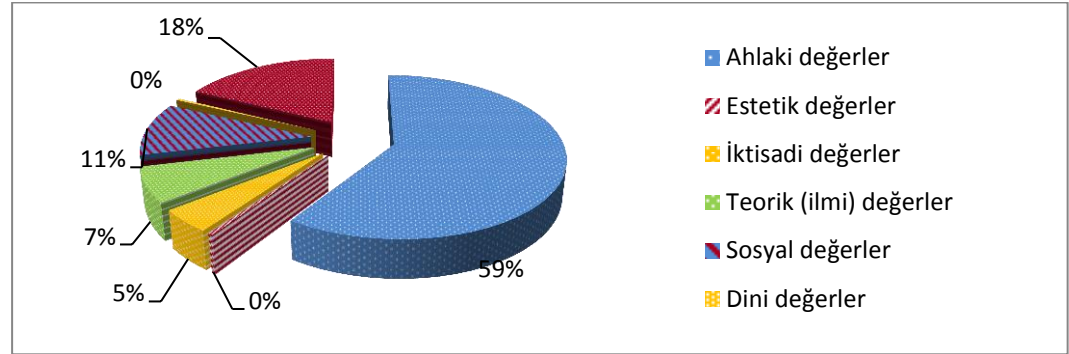
Bu soruya 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin değer hakkındaki görüşlerine ilişkin bulguları

Değer Grubu ve Değer Adı	f	Değer Grubu ve Değer Adı	f
<i>Ahlaki değerler</i>		<i>Teorik (ilmi) değerler</i>	
Sevgi	85	Çalışkanlık	9
Saygı	36	Bilimsellik	3
Dostluk	11	Sağlık	3
Doğruluk	4	Kanunlar	2
Hoşgörü	4	<i>Sosyal değerler</i>	
Yardıms severlik	2	Aile	18
Merhamet	2	Gelenek-görenekler	7
Güvenirlilik	1	Kültürel miras	1
<i>Estetik değerler</i>		<i>Dini değerler</i>	
Estetik	1	İnanç	1
<i>İktisadi değerler</i>			
Para	11	<i>Boş</i>	43

“ ‘Değer’ ifadesinden anladıklarınızı yazınız.” sorusuna 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin, 18 farklı değer ile değeri ifade ettikleri ve bu değerlerin 6 kategoride toplandığı Tablo 1’de görülmektedir. Bu değerlerden ahlaki değerler kategorisinde 8, teorik değerler kategorisinde 4, sosyal değerler kategorisinde 3 ve estetik, dini ve iktisadi değerler kategorilerinde 1’er değer ifade edilmiştir. Yine bu değerlerden değeri ifade etmek için sevgi (85), saygı (36), aile (18), dostluk (11), para (11) ve çalışkanlık (9) en çok kullanılan değerlerdir. Estetik (1), güvenirlilik (1), kültürel miras (1) ve inanç (1) değerleri anlatmada en az kullanılan değerler olmuştur. Kategoriler boyutu ile bakıldığında en yüksek yüzdenin ahlaki değerler boyutunda, en düşük yüzdenin de estetik ve dini değerler boyutlarında olduğu görülmektedir. Bu durumlarla ilgili veriler Grafik 2’de sunulmuştur.

Grafik 2. İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Değer Tanımlamalarındaki Kategorilere İlişkin Bulguları

2. “Sosyal bilgiler dersinde size hangi değerler kazandırılmalıdır?” Sorusuna İlişkin Bulgular

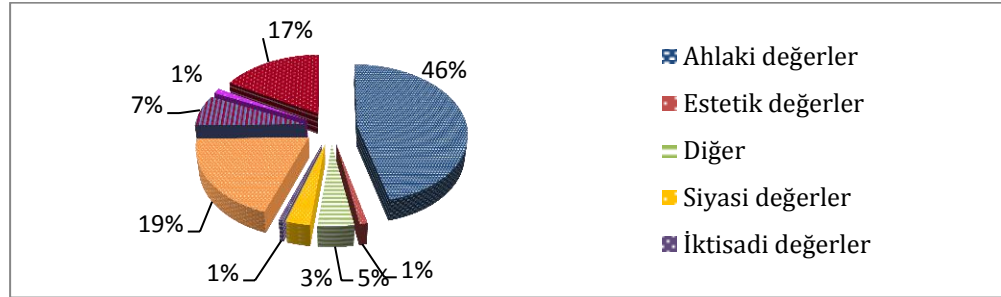
“Sosyal bilgiler dersinde size hangi değerler kazandırılmalıdır?” sorusuna 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Kazandırılması Gereken Değerler Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulguları

Değer Grubu ve Değer Adı	f	Değer Grubu ve Değer Adı	f
Ahlaki değerler		Teorik (ilmi) değerler	
Sevgi	85	Çalışkanlık	9
Saygı	36	Bilimsellik	3
Dostluk	11	Sağlık	3
Doğruluk	4	Kanunlar	2
Hoşgörü	4	Sosyal değerler	
Yardıms severlik	2	Aile	18
Merhamet	2	Gelenek-görenekler	7
Güvenirlilik	1	Kültürel miras	1
Estetik değerler		Dini değerler	
Estetik	1	İnanç	1
İktisadi değerler			
Para	11	Boş	43

“Sosyal bilgiler dersinde size hangi değerler kazandırılmalıdır?” sorusuna 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin, 28 farklı değer ile ifade ettikleri ve bu değerlerin 8 kategoride toplandığı Tablo 2’de görülmektedir. Bu değerlerden ahlaki değerler kategorisinde 9, teorik değerler kategorisinde 7, siyasi değerler kategorisinde 6, sosyal değerler kategorisinde 3 ve estetik, dini ve iktisadi değerler kategorilerinde 1’er değer ifade edilmiştir. Bu soru için belirlenen Güngör’e (1998) ait sınıflamaya girmeyen insanca değerler, bütün değerler ve evrensel değerler diğer başlıklı kategoride yer almıştır. Bununla birlikte bu soruya cevap vermeyenlerin (65), araştırmaya katılanlar dikkate alındığında yaklaşık %22’sini oluşturduğu görülmektedir. İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin bu soruyu açıklarken sırasıyla en çok; saygı (66), sevgi (53) ve bilimsellik (34) (28) değerlerini kullandıkları, en az da; vatanseverlik (1), eşitlik (1), andımız (1) ve icat (1) değerlerini ifade ettikleri görülmektedir. Kategoriler boyutu ile bakıldığında en yüksek yüzdenin ahlaki değerler boyutunda, en düşük yüzdenin de estetik ve dini değerler boyutlarında olduğu görülmektedir. Bu durumlarla ilgili veriler Grafik 3’te sunulmuştur.

Grafik 3. İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Kazandırılacak Değerlerle İlgili Kategorilere İlişkin Bulguları

3. “Sosyal bilgiler dersinde size değerler nasıl kazandırılmalıdır (öğretilmelidir)?” Sorusuna İlişkin Bulgular

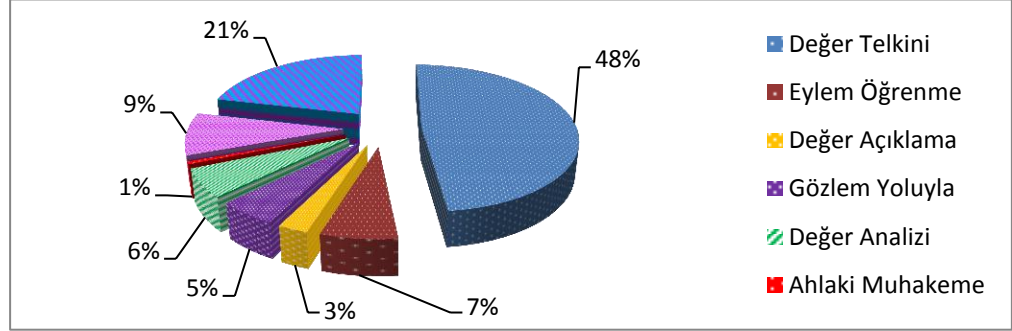
“Sosyal bilgiler dersinde size değerler nasıl kazandırılmalıdır (öğretilmelidir)?” sorusuna 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin verdikleri cevaplara ilişkin bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerlerin Öğretimi İle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulguları

Değer Grubu ve Değer Adı	f	Değer Grubu ve Değer Adı	f
<i>Ahlaki değerler</i>		<i>Teorik (ilmi) değerler</i>	
Sevgi	85	Çalışkanlık	9
Saygı	36	Bilimsellik	3
Dostluk	11	Sağlık	3
Doğruluk	4	Kanunlar	2
Hoşgörü	4	<i>Sosyal değerler</i>	
Yardımselik	2	Aile	18
Merhamet	2	Gelenek-görenekler	7
Güvenirlik	1	Kültürel miras	1
<i>Estetik değerler</i>		<i>Dini değerler</i>	
Estetik	1	İnanç	1
<i>İktisadi değerler</i>			
Para	11	<i>Boş</i>	43

“ Sosyal bilgiler dersinde size değerler nasıl kazandırılmalıdır (öğretilmelidir)?” sorusuna 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin, 22 farklı kategoride ve 6 farklı değer öğretimi yaklaşımı içinde cevap verdikleri Tablo 3’te görülmektedir. Değer yaklaşımlarına girmeyen üç kategori ise diğer başlığı altında yer almıştır. İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin bu soruyu açıklarken sırasıyla en çok; Faydaları, amacı ve ne olduğu açıklanarak (80), sevdirek ve benimseterek (70), bağırmeden (kızmadan) (16) ve bize değer vererek dostluk (15) kategorilerini kullandıkları, en az da; konular arasında verilerek (1), hikâye şeklinde anlatarak (1), geziler yoluyla (1) ve döve döve (1) kategorilerini ifade ettikleri görülmektedir. Bununla birlikte bu soruya cevap vermeyenlerin (74), araştırmaya katılanlar dikkate alındığında yaklaşık %25’ini oluşturduğu dolayısıyla diğer iki soruya cevap vermeyenlere oranla bu soruya cevap verememenin daha yüksek olduğu söylenebilir. Kategoriler boyutu ile bakıldığında en yüksek yüzdenin değer telkini, en düşük yüzdenin de ahlaki muhakeme boyutunda olduğu görülmektedir. Yüzde dağılımında ikinci yüksek yüzde boş bırakanlara aittir. Bu durumlarla ilgili veriler Grafik 4’te sunulmuştur.

Grafik 4. İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerlerin Öğretimi İle İlgili Kategorilere İlişkin Bulguları

4. “Değer” ifadesinden anladıklarınızı resimle anlatınız.” Sorusuna İlişkin Bulgular

4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin çizdikleri resimler ile ilgili bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Değeri Resimle Anlatma Durumlarına İlişkin Bulguları

Ana Tema	Sembol	4. sınıf	5. sınıf	6. sınıf	7. sınıf	Toplam
		f	f	f	f	
Sevgi	Çiçek (sevgi)	4	3	10	5	107
	Hayvan sevgisi (köpek)	2	2	3	2	
	Aile/Anne-baba(sevgi)	7	1	5	8	
	Birbirini Kucaklama	-	25	19	4	
	Kalp	-	-	-	7	
Bilimsellik	Okul	18	11	9	7	89
	Öğretmen	6	7	7	11	
	Kitap	3	2	4	1	
	Ders	-	-	2	-	
	Bilgi değeri	1	-	-	-	
Doğa	Manzara	5	4	10	2	34
	Ağaç	5	3	4	1	
Vatanseverlik	Bayrak	1	3	4	-	11
	İstiklal Marşı	-	-	-	2	
	Asker	-	-	-	1	
	Polis	1	-	-	-	

Yardımseverlik	Karşıdan karşıya geçirme	1	1	-	-	6
	Hastalara yardım	-	4	-	-	
Kültürel değerler	Değerli eşya	-	1	4	3	
	Kilim	-	-	-	1	10
	Halk oyunları	-	-	-	1	
	Görgü kuralı	-	1	-	-	
Çalışkanlık	Bıçer döver	-	3	-	-	
	Fabrika	-	1	-	-	5
	Diğer	1	-	-	-	
Temizlik	Çöp atmama	1	3	1	4	9
Saygı	El öpmek	-	-	-	1	1
Merhamet	Başını okşamak	-	3	1	-	4
Dostluk (Arkadaşlık)	Arkadaşlarla oyun oynamak	1	-	8	12	21
Diğer	Ev	3	1	-	-	
	Para	1	-	2	5	
	Hediye	-	3	4	4	
	Oyuncak	3	-	-	-	
	Düzenlilik	2	-	-	-	
	Mum	-	1	-	-	40
	Zaman	-	-	2	-	
	Kuran-ı Kerim	-	-	1	-	
	Ödül	-	-	-	1	
	İnsan	-	-	-	2	
	M. Kemal ATATÜRK	-	-	-	1	
	Müzik (nota)	-	-	-	4	
Boş		18	7	4	22	51

“ ‘Değer’ ifadesinden anladıklarınızı resimle anlatınız.” sorusuna 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri, 23 farklı değeri resimle anlatmışlardır. Bu değerlerden en çok sevgi (107) değerinin resimle anlatıldığı, bu değeri bilimsellik (89) ve doğa (34) değerlerinin izlediği görülmektedir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar şöyle özetlenebilir:

Araştırmanın “‘Değer’ ifadesinden anladıklarınızı yazınız.” sorusuna 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri, 18 farklı değer ile değeri tanımlamışlardır. Sevgi (85), saygı (36), aile (18), dostluk (11), para (11) ve çalışkanlık (9) en çok kullanılan değerler olurken, estetik (1),

güvenirlilik (1), kültürel miras (1) ve inanç (1) değeri tanımlamada en az kullanılan değerler olmuştur. Öğrencilerin değeri tanımlamak için kullandıkları değerler, Güngör'ün (1998) değer sınıflamasında yer alan 6 boyut ile ilişkiliyken bir boyutu (siyasi değerler boyutu) ile ilişkili değer tanımlamasında bulunmamışlardır. Bu değerlerden ahlaki değerler boyunda 8, teorik değerler boyunda 4, sosyal değerler boyunda 3 ve estetik, dini ve iktisadi değerler boyunda 1'er değer kullanılmıştır. Bununla birlikte bu soruya 43 öğrenci cevapsız bırakmıştır.

Değerler eğitiminde ahlak eğitiminin önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir (Campau, 1998). Nitekim Kirschenbaum'a göre (1994'den akt. Ulusoy, 2007) değer ve ahlak, doğru ve yanlışın ne olduğunu, ahlaki olgunlaşmayı, istek ve tercih ne olduğunu temel alarak açıklamaktadır. İlköğretim öğrencilerinin değer tanımlamalarında en çok ahlaki boyuttaki değerleri tercih etmeleri bu durum ile açıklanabilir. Bununla birlikte insanların ahlaki değerleri; toplumun güvenli, düzenli, saygı ve sevgi içinde hayatını devam ettirebilmesi için oldukça önemlidir (Ulusoy, 2007). Ahlaki değerlerin; sevgi, saygı, dostluk, doğruluk, hoşgörü, yardımseverlik, merhamet, güvenirlilik gibi değerlerden oluşması ve bu değerlerin 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri tarafından ifade edilmiş olması manidardır.

Türk Dil Kurumu (2012) sözlüğünde değer ile ilgili tanımlardan biri; "bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, kıymet, paha, valör" şeklindedir. İlköğretim öğrencilerinin 11'nin değeri para olarak ifade etmesi onların TDK sözlüğünde yer alan değer tanımlamasına uygun olarak tanımlamada bulunduğunu gösterebilir.

İlköğretim öğrencilerinin sosyal değerler boyutunda yer alan değer tanımlamalarında aile, gelenek-görenekler ve kültürel miras ifadelerini kullanmaları Kıncal'ın (2002) değer tanımlaması ile örtüştüğü söylenebilir. Nitekim Kıncal (2002) değerleri, bir kültüre mensup üyelerin, istenilen veya istenilmeyenin, iyi veya kötünün, güzel veya çirkinin ne olduğunu belirlemeye yönelik olarak kullandıkları standartlar şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımda değerlerin bir kültüre mensup üyeler ile olduğu anlaşılabilir. Bu bağlamda da değerleri açıklamada kültürel özelliklerden söz etmek yani aile,

gelenek-görenek ve kültürel miras ifadelerinin anlamlı olduğu söylemek mümkün olabilir.

İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerin “‘Değer’ ifadesinden anladıklarınızı yazınız.” sorusuna verdikleri cevaplardan bazı örnekler şöyledir:

60-4A-K: “ değer, bir kişinin kıymetini bilmek.”, **44-4A-E:** “değer, çok önemli atılmayacak, yırtılmayacak vb. şeyler Örnek; ailemiz, paramız,arkadaşımız vb.şeyler”, **35-4C-E:** “Benim hayatımda en değerli şey annem.”, **30-4C-E:** “Birine sevgi saygı duymaktır.”, **22-5A-K:** “Değer: Birbirimize karşı hoş görülme ve birbirimize saygılı davranma.”, **65-5C-K:** “Bence değer önem demektir. Birine değer veriyorsan o senin için önemli bir kişidir. Yani değer vermek önem vermek demektir.”, **73-5C-K:** “Bir şeyi her şeyden yüksek tutarsak ona değer vermek denir.”, **63-6C-E:** “ Bir malın, bir varlığın piyasadaki yeri... Bir insanın bir insana olan saygısı.”, **53-6C-K:** “ bir kişiye veya bir çok kişiye verilen önem. Canlı olmayan herhangi bir şeyde olabilir.”, **52-6C-E:** “bir insanın bir insana verdiği değerdir. Para değeri gibi.”, **24-6B-K:** “ 1- Saygı değeri olarak kullanır. 2- Para değeri olarak kullanır. 3- Birisine değer anlamında kullanılır.”, **76-7C-K:** “Bir kişiye duyulan saygı, sevgidir. Mesela; benim gözümde başkasının seviyesidir.”, **81-7C-E:** “Değer: bir topluluğun veya bir kişinin herhangi bir konuda iyi olan bir kişiye saygı duyması onu önemsemesi.”, **85-7C-K:** “Önemli olan, önemsemek. Ülkemize, insanlığa vb kazandırılan şey (icatlar).”, **62-7B-K:** “Bir kimsenin sahip olduğu yüksek nitelik.” ve **15-7A-E:** “Halk oyunlarımız, gelenekselleşmiş alışkanlıklarımız, başlı başına her şeyimiz. El emeklerimiz.”

Araştırmanın “Sosyal bilgiler dersinde size hangi değerler kazandırılmalıdır?” sorusuna 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri, 28 farklı değeri belirtmişlerdir. İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin bu soruyu açıklarken sırasıyla en çok; saygı (66), sevgi (53), bilimsellik (34) ve dostluk (28) değerlerini kullandıkları, en az da; vatanseverlik (1), eşitlik (1), andımız (1), icat (1) ve zaman (1) değerlerini ifade ettikleri görülmektedir.

2005 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan değerlerden aile birliğine önem vermek, bilimsellik, dürüstlük (doğruluk-güvenirlik),

estetik, hoşgörü, saygı (hak ve özgürlüklere saygı, farklılıklara saygı), sevgi, temizlik, vatanseverlik ve kültürel mirasa duyarlılık değerleri 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri tarafından ifade edilirken, adil olmak, bağımsızlık, barış, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, sorumluluk ve yardımseverlik değerleri ifade edilmemiştir. Bununla birlikte programda yer almayan dostluk, ahlak, düzenli olmak, Atatürkçülük, Milli marş, bayrak, eşitlik, andımız, para, öğretmen, okul, kanunlar, tarih, icatlar, zaman, gelenek-görenekler ve inanç değerleri öğrenciler tarafından belirtilmiştir. Buna ek olarak öğrenciler; insanca değerler, bütün değerler ve evrensel değerlerin öğretilmesini öngörmüşlerdir. İlköğretim öğrencilerinin öğretilmesini öngördüğü değerlere Güngör'e (1998) ait sınıflama boyu ile bakıldığında bu sınıflamadaki tüm boyutlarla ilgili değerlerin ifade edildiği görülür. Bununla birlikte Güngör'ün (1998) sınıflamalarında yer almayan insanca değerler, bütün değerler ve evrensel değerler adı altında değerler de ifade edilmiştir.

İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde kazandırılmasını düşündükleri değerler, alan yazında öğrencilere kazandırılması gereken değerler ile örtüştüğü söylenebilir. Örneğin okulda öğretilmesi gereken değerlerden Lickona'nın (1991) ifade ettiği sorumluluk, saygı, hoşgörü, dürüstlük değerleri, Bennet (1993)'in arkadaşlık, dürüstlük ve güven değerleri, Akbaş'ın (2004) aileye önem verme ve güvenilir olma gibi geleneksel değerleri; saygılı ve hoşgörülü olma gibi demokratik değerleri; temiz olma gibi temel değerleri öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Tay ve Yıldırım'ın (2009) ilköğretim velileri ile yaptıkları araştırmada velilerin ifade ettiği aile birliğine önem verme, bilimsellik, dürüstlük, estetik, hoşgörü, saygı, sevgi, temizlik, yardımseverlik, ahlak ve inanç değerleri ile Tay'ın (2009) sınıf ve sosyal bilgiler öğretmeni adayları ile yaptığı araştırmada öğretmen adaylarının ifade ettiği saygı, sevgi, vatanseverlik, dürüstlük, ahlak, inanç, hoşgörü, bilimsellik, aile birliğine önem verme, kültürel değerlere önem verme, çevre bilinci, Atatürkçülük, bayrak sevgisi, temizlik ve estetik değerleri 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri tarafından da ifade edilmiştir. Bununla birlikte 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde kazandırılmasını

düşündükleri değerler, Güngör (1998) tarafından yapılan değer sınıflamasındaki tüm boyutlarla ilişkilidir.

İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerin “Sosyal bilgiler dersinde size hangi değerler kazandırılmalıdır?” sorusuna verdikleri cevaplardan bazı örnekler şöyledir:

16-4B-K: “Çevremizi Temiz tutmak.”, **74-5C-K:** “Terbiyeli olmak kavga etmemek okula geç kalmamak.”, **71-5C-E:** “Anne ve babanın değerleri öğretilmelidir.”, **15-5A-E:** “Sevginin, saygının ve benzer şeylerin değeri öğretilmelidir.”, **17-6A-E:** “ Arkadaşlık değeri, dostluk değeri, okuldakilerin hakkına karşı değerler.”, **35- 6B-K:** “Milli ve dini değerlerimiz öğretilmelidir.”, **37-6B-E:** “Öğretmenlerin önemlerini, İstiklal marşının önemi.”, **41-6B-K:** “Okulumuza andımıza ve marşımıza değer vermeli.”, **57-6C-E:** “Saygı ve sevgi, dini, doğal değerler öğretilmelidir.”, **60-6C-K:** “Manevi değerler öğretilir. Maddi değerler öğretilir.”, **63-6C-E:** “ 1- Atatürk, 2- Mehmet Akif ERSOY. 3- Fatih Sultan Mehmet”, **11-7A-K:** “Dünyanın değeri aklıma geliyor.”, **15-7A-E:** “Eski kültürlerimiz, kilimler, vb. geleneklerimiz.”, **57-7C-K:** “İnsanın İnsana verdiği değerler.”, **46-7C-K:** “Ulusal değerler, aile değerleri, halk değerleri. Mesela değerlerimiz: Atatürk, Nasrettin Hoca, bayrağımız, halk ozanlarına verdiğimiz değerler olabilir.”, **45-7C-E:** “Dini, kültürel ve daha başka ülkemizle ilgili değerler öğretilmelidir.”, **74-7C-K:** “Mesela Atatürk’ün değeri çok büyük bir değerdir. Genelde bu öğretilmelidir(Milli değerlerde öğretilmelidir.)” ve **85-7C-K:** “ Türk büyükleri (Atatürk, Mevlana vb) onların sözleri, şiirler.”

Araştırmanın “Sosyal bilgiler dersinde size değerler nasıl kazandırılmalıdır (öğretilmelidir)?” sorusuna 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri, 22 farklı kategoride cevaplamışlardır. Öğrenciler bu soruyu cevaplandırırken sırasıyla en çok; Faydaları, amacı ve ne olduğu açıklanarak (80), sevdirek ve benimseterek (70), bağırmadan (kızmadan) (16) ve bize değer vererek (15) kategorilerini kullanmışlar, en az da; konular arasında verilerek (1), hikâye şeklinde anlatarak (1), geziler yoluyla (1) ve döve döve (1) kategorilerini kullanmışlardır. Öğrencilerin ifadelerinden oluşturulan bu kategoriler değer öğretimi yaklaşımlarında belirtilen (Superka, Ahrens ve Hedstrom (1976) tarafından oluşturulan beş değer yaklaşımı ve Lickona (1988), Ryan ve Bohlin

(1999), Narvaez ve Lapsley (2008) ve Akbaş (2006) tarafından ifade edilen bir öğrenme yaklaşımı) değer telkini, gözlem yoluyla, değer analizi, ahlaki muhakeme, eylem öğrenme ve değer açıklama yaklaşımlarının her biri ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Bu yaklaşımların herhangi birine girmeyen bağırmadan (kızmadan), bize değer vererek ve döve döve ifadeleri dikkat çekicidir. 61-7B-E kodlu öğrencinin “Bizi Döve döve.” söyleminin bir kinaye olduğunu düşünmekle birlikte bağırmadan (kızmadan) şeklinde ifadede bulunan 16 öğrencinin bu ifadesi öğretmenlerimizin değerleri öğretirken biraz daha dikkatli olması gerektiğini gösterir nitelikte olduğu düşünülmektedir.

İlköğretim öğrencileri sosyal bilgiler dersinde değerlerin öğretilmesinde; faydaları, amacı ve ne olduğu açıklanarak (80), sevdirek ve benimseterek (70), bilgilendirme ve bilinçlendirme yoluyla (6) ve ödevlerle (6) şeklindeki açıklamaları ile değerlerin değer telkini ile öğretilmesi gerektiğine vurgu yaptıkları görülmektedir. Burada önemli husus öğrencilerin ne öğrenecekleri ve bunu neden öğrenmeleri gerektiği ile ilgili açıklama istedikleri bir başka ifade ile öğrenecekleri değerlerin kendilerine detayları ile tanıtılması gerektiğini belirtmiş olmalarıdır. Yine sevdirek ve benimseterek ifadeleri ile değer öğretiminde hangi strateji, yöntem ve teknik kullanılırsa kullanılsın bunların için bir güven ortamının oluşturulması, sevdirmesi ve böylece benimsetilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Oğuz (2012) tarafından yapılan araştırmaya göre öğretmen adayları değerlerin öğretiminde; sınıf içi etkinliklerin, sosyal kültürel faaliyetlerin, örnek hayat hikâyelerinin, ödevlerin, projelerin kullanılabilceğini ve öğretmenlerin öğrencilere model olmalarının gerektiğini belirtmişlerdir. Bu araştırmada da öğrenciler, benzer şekilde etkinlikler yoluyla, yaparak yaşayarak, ödevlerle, hikâye şeklinde anlatarak, araştırmalar yoluyla, örnek olaylar yoluyla, görsel araçlar yoluyla ve model olarak değerlerin öğretilbileceğini belirtmişlerdir. İlköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerin “Sosyal bilgiler dersinde size değerler nasıl kazandırılmalıdır (öğretilmelidir)?” sorusuna verdikleri cevaplardan bazı örnekler şöyledir:

21-4C-K: “Örneklerle slaytlarla göstererek ve fıkralarla anlatarak öğretmelidir.”, **37-4C-K:** “Kızmadan, Bağırmadan”, **8-5A-K:** “1- ders çalıştırır. 2- bize kuralları öğretir.

3- bizim iyi bir insan olmamızı sağlar.”, **44-6B-E**: “Anlatarak, gerçek hayatta canlı öğreterek.”, **37-6b-E**: “Kızmayarak ve olayın hikâyesini anlatarak.”, **10-6A-K**: “Bize iyi ilgili olmaları ve tek bir kişiyle ilgilenmese ve herkesle ilgilenirse o zaman herkes değer ne olduğunu öğrenir.”, **76-7C-K**: “Gerçek hayattan örnekler vererek olabilir, Oyunlar oynatarak, Bizim günlük hayatımızda neler yaptığımızı sorup, öyle yaptığımızda; şu değerleri uygulamış olursunuz diye açıklayabilir.”, **61-7B-E**: “Bizi Döve döve.” ve **39-7B-K**: “Kızmayarak, çok anlaşılır bir dille, insanları okula teşvik edecek şekilde, düzgün kıyafet giymenin değerini ve önemini vurgulayarak.”

“Değer’ ifadesinden anladıklarınızı resimle anlatınız.” sorusuna 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri, 23 farklı değeri resimle anlatmışlardır. Bu değerlerden en çok sevgi (107) değerinin resimle anlatıldığı, bu değeri bilimsellik (89) ve doğa (34) değerlerinin izlediği görülmektedir. İlköğretim öğrencilerinin değerleri betimlemede, resim ve yazı ile betimleri arasında benzerlik ve farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın birinci sorusunda, 18 farklı değer ile değeri ifade ederken, dördüncü sorusunda 23 farklı değeri resimle anlatmışlardır. Birinci soruda yazı ifade edilen sevgi, saygı, dostluk, yardımseverlik, merhamet, çalışkanlık, bilimsellik, aile, gelenek-görenekler, kültürel miras, inanç ve para değerleri dördüncü soruda resimlerle betimlenmiş fakat doğruluk, hoşgörü, güvenilirlik, estetik, sağlık ve kanunlar resimle betimlenmemiştir. Örneğin sevgi için çiçek, birbirini kucaklama ve kalp resimleri, saygı için el öpme resmi, dostluk için arkadaşlarla oyun oynama resmi, yardımseverlik için karşıdan karşıya geçirme ve hastalara yardım resmi, merhamet için başını okşama resmi, çalışkanlık için fabrika ve biçer döver resimleri, bilimsellik için okul, öğretmen, kitap ve ders resimleri, aile için anne, baba ve çocuk resimleri, gelenek-görenekler ve kültürel miras için değerli eşyalar, kilim, halk oyunları ve görgü kuralı resimleri, inanç için Kuran-ı Kerim resmi ve para için para resimleri çizilmiştir. Bununla birlikte birinci soruda ifade edilmeyen fakat ikinci soruda ifadelendirilen Atatürkçülük, milli marş, bayrak ve vatanseverlik değerleri de dördüncü soruda resimle betimlenmiştir. Bu değerlerle ilgili resimlerde bayrak, istiklal marşı, asker, polis ve Mustafa Kemal Atatürk’ün resimleri çizilmiştir. Genel bir bakış açısı ile öğrenciler, Güngör’ün (1998)

sınıflamasında yer alan bütün boyutlar ile ilgili resimler çizmişlerdir. Taşdemir'in (2012) Türkiye, Irak ve Suudi Arabistan'daki Türk okullarında öğrenim gören 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri ile yaptığı araştırmada, vatanseverlik (asker), yardımseverlik, saygı (el öpme), bilimsellik (kitap), sevgi (çiçek, kalp, anne, ağaç), arkadaşlık ve doğayı ifade etmek için kullandıkları sembollerle bu araştırmada kullanılan semboller benzerlik göstermektedir. Bu boyutu ile değerleri ifade etmede kullanılan bazı sembollerin ortak özellikler gösterdiği söylenebilir. İlköğretim öğrencilerin değeri ifade etmede kullandıkları resimlerden örnekler aşağıda verilmiştir:

36-6b-k

44-7b-e

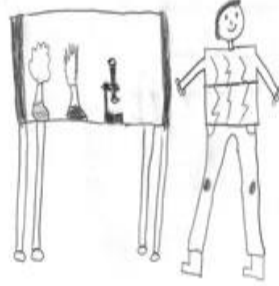
29-6b-e

18-6a-e

48-5b-e

44-6b-e

76-7c-k

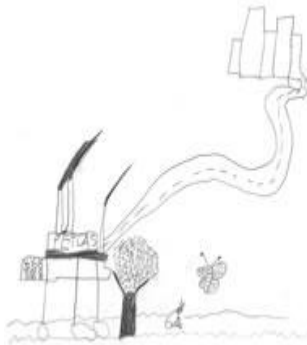
32-6b-k

56-5c-e

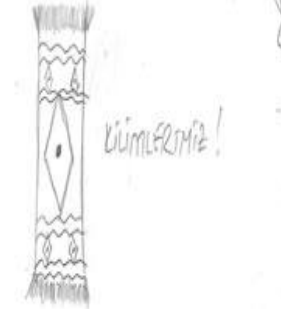
70-5c-e

17-7a-e

17-7a-e

29-5b-k

19-6a-e

6-6a-k

ÖNERİLER

Öğrencilerin değeri ifade etmekte en çok kullandıkları ifadeler; sevgi, saygı, aile, dostluk, para ve çalışkanlıktır. En az ise; estetik, güvenilirlik, kültürel miras ve inanç değerleri anlatmada kullanılmıştır. Güngör'ün değer sınıflamasında yer alan siyasi değerler boyutunda herhangi bir değer, değeri tanımlamak için kullanılmamıştır. Bu durum öğrencilerin değer kavramını tüm boyutlarıyla açıklamada yetersiz kaldıkları anlamına gelebilir. Bu nedenle öğrencilere sosyal bilgiler dersinde değerler kazandırılırken var olan tüm değer boyutlarındaki değerlerin kazandırılmasına dikkat edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

4, 5, 6, 7. sınıf öğrencilerinden 48'inin değeri tanımlayamadığı ortaya çıkmıştır. Bu durum öğrencilerin değer konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını gösterebilir. Bundan dolayı sosyal bilgiler öğretim sorumluluğunu üstlenen sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimine gerekli hassasiyeti göstermesi gerektiği söylenebilir.

Öğrencilerin ifadelerinde değer yaklaşımlarından (değer telkini, gözlem yoluyla, değer analizi, ahlaki muhakeme, eylem öğrenme ve değer açıklama) herhangi birine girmeyen bağırmandan (kızmadan), bize değer vererek ve döve döve ifadeleri dikkat çekicidir. Bu ifadeden değerlerin öğretiminde öğretmenlerin değerler öğretimi yaklaşımlarına sahip olmalarının yanında bazı unsurları da göz önünde bulundurmaları gerektiği anlaşılabilir. Bu bağlamda değerler öğretilirken öğretmenlerin öğrencilerine bağırılmaları, kızmamaları, onlara değer vermeleri ve şiddet kullanmamaları gerektiği söylenebilir.

2005 yılında hazırlanan sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerden aile birliğine önem vermek, bilimsellik, dürüstlük (doğruluk-güvenirlik), estetik, hoşgörü, saygı (hak ve özgürlüklere saygı, farklılıklara saygı), sevgi, temizlik, vatanseverlik ve kültürel mirasa duyarlılık değerleri 4, 5, 6, 7. sınıf öğrencileri tarafından ifade edilirken, adil olmak, bağımsızlık, barış, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, sorumluluk ve yardımseverlik değerleri ifade edilmemiştir. Bu durum değer öğretiminde göz önünde bulundurulmalı ve ifade edilmeyen değerlerin üzerinde de yeterince durulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedede gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akbaş, O. (2006). *Değer öğretiminde yeni yaklaşımlar*. İçinde, Komisyon, MEB ilköğretim sosyal bilgiler dersi 6. sınıf öğretim programı ve kılavuzu (ss.55-60). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Akdağ, H. ve Taşkaya, S. M. (2011). Vatandaşlık ve insan hakları eğitiminin sosyal bilgiler öğretimindeki yeri. İçinde, Turan, R. ve Ulusoy, K. (Editörler), *Sosyal bilgilerin temelleri* (ss.293-318). Ankara: Pegem Akademi.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan soruların değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bektaş, F. (2012). Sınıf öğretmenlerin sahip oldukları değerlere ilişkin bilişsel kurguları: Fenomonolojik bir çözümleme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (KUYEB) - Değerler Eğitimi Sempozyumu Ek Özel Sayısı*, 12(2), 1227-1238.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi: Teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi
- Bennet, W. (Ed.). (1993). *The book of virtues: A treasury of great moral stories*. New York: Simon & Schuster.
- Campau, J. P. (1998). *Moral education in the classroom: A comparative analysis* (Doctoral dissertation). The University of Arizona.

- Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Cresswell, J. W. (2005). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. New Jersey: Pearson Education.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması* (Yayınlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Demirhan Işcan, C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması* (Yayınlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Dilmaç, B. ve Ekşi, H. (2007). Değerler eğitiminde temel tartışmalar ve temel yaklaşımlar. *İlköğretim Eğitimci Dergisi*, 14, 21-29.
- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2004). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine temel demokratik değerlerin kazandırılma düzeyi ve bu değerlerin kazandırılma sürecinde açık ve örtük programın etkilerinin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 10, 356-383.
- Güney Gedik, E. (2010). *Sınıf öğretmenlerinin değer yönelimlerinin ve öğrencilerine aktarmak istedikleri değerlerin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.
- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken.
- Halstead, J. M., & Taylor, M. J. (1996). *Values in education and education in values*. Bristol-England: Falmer.
- Haydon, G. (1998). Between the common and the differentiated: Reflections on the work of the school curriculum and assessment authority on values education. *The Curriculum Journal*, 9, 5-21.
- Husu, J., & Tirri, K. (2007). Developing whole school pedagogical values-a case of going through the ethos of good schooling. *Teaching and Teacher Education*, 23, 390-401.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kıncal, R. Y. (2002). *Vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Mikro.
- Lickona, T. (1988). How parents and schools can work together to raise moral children. *Educational Leadership*, 45(8), 36-38.

- Lickona, T. (1991). *Educating for character: How our schools can teach respect and responsibility*. New York: Bantam.
- MEB. (2005a). 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler programı. Ankara: MEB..
- MEB. (2005b). 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler programı. Ankara: MEB.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook: Qualitative data analysis*. Thousand Oaks London: Sage.
- Narvaez, D., & Lapsley, D. K. (2008). Teaching moral character: Two strategies for teacher education. *Teacher Educator*, 43(2), 156-172.
- NCSS. (1993 January; February). *The social studies professional*. Washington DC: National Council For Social Studies.
- Oğuz, E. (2012). Öğretmen adaylarının değerler ve değerler eğitimi ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (KUYEB) - Değerler Eğitimi Sempozyumu Ek Özel Sayısı*, 12(2), 1309-1325.
- Ryan K., & Bohlin, K. E. (1999). *Building character in schools. Practical ways to bring moral instruction to life*. San Francisco: Jossey Bass.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1-65.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *Journal of Social Issues*, 50(4), 19-45.
- Silcock, P., & Duncan, D. (2001). Values ecquisition and values education: Some proposals. *British Journals of Educational Studies*, 49, 242-259.
- Spranger, E. (1928). *Types of men*. Germany: Max Niemeyer Verlag.
- Superka, D., Ahrens, C., & Hedstrom, J. (1976). *Values education sourcebook*. Boulder, CO: Social Science Education Consortium.
- Taşdemir, A. (2012). Değerlere ilişkin Türkiye, Irak ve Suudi Arabistan örneklemindeki Türk öğrencilerin görüşlerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (KUYEB)*, 12(3), 1707-1736.
- Tay, B. (2009). Prospective teachers' views concerning the values to teach in the course of social sciences. *Social and Behavioral Sciences*, 1, 1187-1191.
- Tay, B. ve Yıldırım, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerlere ilişkin veli görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (KUYEB)*, 12(3), 1499-1527.
- Türk Dil Kurumu (2012), Türk dil kurumu sözlüğü. [http://tdkterim.gov.tr/bts/ adresinde](http://tdkterim.gov.tr/bts/adresinde) 12.12.2012 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Ulusoy, K. (2007). *Lise tarih programında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Veugelers, W., & Kat, E. (2003). Moral task of the teacher according to students, parents and teachers. *Educational Research and Evaluation*, 9(1), 75-91.
- Wilson, J. (2000). Methodology and moral education. *Oxford Review of Education*, 26, 255-262.
- Wiersma, W., & Jurs, S. (2005). *Research methods in education*. New York: Pearson Education.

SUMMARY

This study aims to depict views of 4, 5, 6, and 7. class students about value and values education within the scope of social studies. For this aim, data were collected from 4, 5, 6 and 7. class students at a school in Kırşehir Mucur. Views of 197 students were collected in the study. Data of the study were collected through semi-structured interview form prepared by the researcher and data were analyzed with content analysis. Results obtained from findings of study can be summarized as such: 4, 5, 6 and 7. class students defined value with 18 different values. While affection, respect, family, friendship, money and diligence were the most common values; aesthetic, reliability, cultural heritage and belief were the values which are used least. Although values of students used for defining value is related with 6 aspects included in Güngör's (1998) classification of value; they are not related with only one aspect (aspect of political values). 4, 5, 6 and 7. class students suggested that 28 values should be taught in the course of social studies. It is observed that while explaining this question 4, 5, 6 and 7. class elementary students mostly used values of respect, affection, being scientific and friendship respectively; rarely used values of patriotism, equality, national oath, invention and times. Values of friendship, ethics, being systematic, Kemalism, national anthem, flag, equality, national oath, money, teacher, school, laws, history, inventions, time, traditions-customs and belief values which are not included within the scope of social studies curriculum in 2005 academic year. In addition to this, students proposed teaching humanistic values, whole values and universal values. Considering the values proposed by elementary school students through classification aspect of Güngör (1998), it is found that there are values regarding with every values of each aspect in this classification. 4, 5, 6 and 7 class students stated 22 different

categories of field teaching methods in teaching values. While answering this question, students mostly used categories of by explaining benefits, purpose and content, by making it love and adopt, without shouting (being angry) and by giving value to us, while they used categories of by giving them between subjects, by narrating like a story, through excursions and through punishment at least. It was determined that each of these categories which are composed of statements of students are related with value suggestion, through observation, value analysis, moral reasoning, action learning and value explanation which are stated in value education approaches. 4, 5, 6 and 7. class students depicted the thing they understand from the statement of value by drawing pictures of 23 different values. It is observed that value of affection was most commonly depicted through picture. It was determined that there are similarities and differences between students' depiction with picture and writing. While students depicted value with 18 different values in the first question of study, they depicted 23 different values with picture. Values of preciseness, tolerance, reliability, aesthetic, health and laws which were stated through writing in the first question were not depicted through picture. In addition to this, values of Kemalism, national anthem, flag and patriotism which were stated in the first question but in the second were depicted through picture in the fourth question. Flag, national anthem, soldier, police and Mustafa Kemal Atatürk were drawn for the pictures concerning these values. In general point of view, students draw pictures concerning each aspect included in the classification of Güngör (1998).